

UNIwersYTET MEDYCZNY IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU

KATEDRA OKULISTYKI I KLINIKA OKULISTYCZNA

ul. A. Szamarzewskiego 84
60-569 Poznań

tel./ fax +48 61 101 9800
e-mail: okulista@ump.edu.pl

Poznań, 27.08.2024

prof. dr hab. n. med. Jarosław Kocięcki
Kierownik Katedry Okulistyki i Kliniki Okulistycznej
Uniwersytetu Medycznego
im. Karola Marcinkowskiego
w Poznaniu

Szanowny Pan
Prof. dr hab. Dariusz Grzanka
Przewodniczący Rady Dyscypliny Nauki Medyczne
Wydział Lekarski
Collegium Medicum
im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
85-067 Bydgoszcz
ul. Jagiellońska 13-15

RECENZJA

rozprawy doktorskiej lek. Moniki Senterkiewicz pt.: „Ocena wybranych parametrów okulistycznych u dzieci i młodzieży z celiakią”.

Mam zaszczyt przedstawić powierzony mi do recenzji uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Medyczne *Collegium Medicum* im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu egzemplarz rozprawy doktorskiej lek. **Moniki Senterkiewicz pt.: „Ocena wybranych parametrów okulistycznych u dzieci i młodzieży z celiakią”.**

Wybór tematu, cel i założenia badań należy uznać za trafne i bardzo ciekawe nie tylko z okulistycznego punktu widzenia, ale również z punktu widzenia innych specjalności, jak pediatria, gastroenterologia, immunologia i inne, gdyż celiakia będąca

Prodziekan
Wydziału Lekarskiego
ds. Nauki

prof. dr hab. Tomasz Grzybowski

przedmiotem badań Doktorantki cały czas podlega wielokierunkowym analizom z uwagi na zróżnicowane objawy kliniczne, które mogą obejmować zarówno przewód pokarmowy, jak i inne narządy. Jak wiadomo, celiakia jest przewlekłą, nieuleczalną chorobą ogólnoustrojową, spowodowaną ekspozycją na gluten i związane z nim prolaminą u osób predysponowanych genetycznie. Mimo stałego postępu w zakresie technik badawczych oraz różnorodnych metod terapeutycznych dotychczas nie udało się w pełni opanować tej jednostki chorobowej o czym świadczy fakt, że jedyną dotychczas skuteczną metodą leczenia jest ściśle przestrzeganie diety bezglutenowej, co już w 1888 roku zaproponował Samuel Gee. Problemem jest fakt, że przyczyną choroby są powszechnie uprawiane zboża będące istotnym źródłem pożywienia dla ludzi. Należą do nich pszenica, żyto, jęczmień, które zawierają gluten, będący termicznie stabilną, nierozpuszczalną w wodzie masą białkową, pełniącą funkcję środka wiążącego.

Mimo wielu lat badań problem celiakii pozostaje wciąż aktualny, a częstość jej występowania na całym świecie wydaje się być cały czas stosunkowo wysoka w stosunku do liczebności całej populacji. Według badań z ostatnich lat jej częstość występowania na podstawie swoistych dla celiakii dodatnich testów serologicznych wynosi 1,4%, a testów potwierdzonych histopatologicznie – 0,7%. Co ważne, częstość występowania celiakii różni się w zależności od obszaru geograficznego, wieku i płci badanych oraz metodologii badań i – jak słusznie w swej dysertacji podkreśla Doktorantka – dzieci mają istotnie wyższą częstość występowania dodatnich testów serologicznych w kierunku celiakii (0,9%) niż dorośli (0,5%), najwyższy odsetek zachorowań (0,8%) występuje w Europie i Oceanii, w Ameryce Południowej wynosi on 0,4%, w Afryce i Ameryce Północnej - 0,5%, a w Azji - 0,6%. Warto też zauważyć, że kobiety mają większe ryzyko zachorowania na celiakię niż mężczyźni (0,6% versus 0,4), a średni wiek w momencie diagnozy to 8,9 lat.

Osobnym zagadnieniem jest diagnostyka celiakii opierająca się nie tylko na analizie badań serologicznych, histopatologicznych badań śluzówki jelita cienkiego oraz badaniach genetycznych, ale także zróżnicowanych objawach i postaciach klinicznych.

W tym kontekście, na przestrzeni ostatnich lat odnotowuje się zwiększenie częstości występowania pozajelitowych objawów celiakii, które mogą występować u około 60% dzieci. Do takich objawów należą zaburzenia dotyczące narządu wzroku, coraz częściej obserwowane zarówno w obrębie struktur przedniego, jak i tylnego

odcinka oka. Uważa się, że wynikają one z zaburzonego wchłaniania składników pokarmowych oraz z krążących przeciwciał i kompleksów immunologicznych w tkankach ocznych.

Właśnie temu, tak ważnemu i skomplikowanemu zagadnieniu poświęciła swą dysertację lek. Monika Senterkiewicz przeprowadzając drobiazgową analizę omawianego problemu.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa ma układ typowy i zawiera 114 stron, w tym 13 rycin, 22 tabele, 206 pozycji piśmiennictwa ułożonych według kolejności cytowań oraz pełen dokument zgody Komisji Bioetycznej. Całość podzielona jest na 13 rozdziałów, z czego rozdział 4, 6, 7 i 8 zawierają po kilka podrozdziałów. Bardzo praktycznym rozwiązaniem już na samym wstępie jest dołączenie do dysertacji spisu skrótów stosowanych w tekście oraz streszczenie w języku polskim i angielskim, co znacząco ułatwia poruszanie się w pracy.

Wstęp Autorka rozpoczyna od podania pełnej charakterystyki celiakii, czyli jednostki chorobowej, którą postanowiła się zająć w swojej dysertacji. W kolejnych podrozdziałach dokładnie przedstawia rys historyczny i definicję samej celiakii, przedstawia jej aktualną epidemiologię, predyspozycje genetyczne do jej rozwoju, patogenezę i diagnostykę. W sposób bardzo rzeczowy i interesujący prezentuje także postacie i obraz kliniczny choroby. Z okulistycznego punktu widzenia szczególnie interesująca jest część poświęcona zaburzeniom okulistycznym w celiakii opisująca zmiany w przebiegu omawianej choroby we wszystkich elementach narządu wzroku.

Wstęp kończy się zwięzłym i rzeczowym omówieniem metod leczenia i możliwymi powikłaniami, które należy wziąć pod uwagę prowadząc pacjenta.

Należy zwrócić uwagę, że w poruszanej części pracy Autorka posługuje się językiem bardzo rzeczowym, podając wyłącznie informacje najbardziej istotne i bezpośrednio związane z omawianym zagadnieniem, co sprawia, że czytelnik bez trudu wprowadzony zostaje w tematykę pracy. Zwraca też uwagę łatwość i duża pewność siebie z jaką Doktorantka porusza się w zagadnieniach związanych z omawianym tematem.

Autorka prezentuje tu również osiągnięcia innych autorów w tej dziedzinie wykazując się przy tym doskonałą znajomością problemu, którym postanowiła zająć się w swojej dysertacji, a także orientacją w specjalistycznym piśmiennictwie

naukowym dotyczącym tego trudnego zagadnienia, które należy do jednych z najtrudniejszych do interpretacji w dziedzinie okulistyki.

Cel pracy lek. Senterkiewicz ujęła w formie trzech pytań:

- Czy u dzieci i młodzieży z celiakią częściej niż w populacji ogólnej występują odchylenia w badaniu okulistycznym?
- Czy czas stosowania diety bezglutenowej ma wpływ na występowanie zmian ocznych?
- Czy odchylenia w wynikach badań laboratoryjnych korelują ze zmianami ocznymi?

Powyższe cele zostały sformułowane prawidłowo i w pełni odpowiadają tematowi pracy, przy czym należy zaznaczyć, że bez wątpienia postawienie powyższych pytań oraz dalsza próba odpowiedzi na nie – wydaje się mieć bardzo duże znaczenie szczególnie z punktu widzenia okulisty.

W kolejnym rozdziale (tj. Materiał i metody) Autorka przechodzi do opisu grupy badanej, którą stanowiło 62 pacjentów w wieku od 6 do 17 lat podzielonych na trzy podgrupy; prezentuje również kryteria włączenia i wyłączenia chorych oraz przedstawia grupę kontrolną, która została dobrze dopasowana do grupy badanej. Należy wspomnieć, że pacjenci obu grup (tj. grupy badanej i grupy kontrolnej) rekrutowani byli w Poradni Gastroenterologii Dziecięcej Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr Antoniego Jurasza w Bydgoszczy lub Poradni Okulistyki Dziecięcej Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. Jana Bizuela w Bydgoszczy, co świadczy o umiejętności nawiązania współpracy między różnymi ośrodkami.

Sporo miejsca lek. Senterkiewicz poświęca drobiazgowemu przedstawieniu skomplikowanej metodyki badawczej obejmującej badanie podmiotowe, badanie parametrów laboratoryjnych oraz dokładne badanie okulistyczne, na które składała się ocena ostrości wzroku, badanie refrakcji, pachymetria i badanie gęstości komórek śródbłonna, badanie ciśnienia wewnątrzgałkowego, badanie przedniego i tylnego odcinka oka, a także ocena wrażliwości na kontrast, badanie czasu przzerwania filmu łożowego (TBUT), badanie parametrów przedniego odcinka oka aparatem IOL Master 700 oraz optyczna koherentna tomografia oka.

Bardzo ważną częścią tego rozdziału jest prezentacja sposobu opracowania otrzymanych wyników obejmującego metody analizy statystycznej, które zostały dobrane i opisane prawidłowo.

Wyniki przeprowadzonych badań, ujęte w postaci rozdziału nr 7 stanowią zwykłą konsekwencję założonego przez Doktorantkę celu i przyjętej przez nią metodyki. Zgodnie z założeniami, została tu zgrabnie i zwięźle przeprowadzona analiza zaplanowanych parametrów, tj. charakterystyka grup, wyniki badań laboratoryjnych, a szczególnie szeroko zostały opracowane wyniki poszczególnych elementów badań okulistycznych.

Zwraca uwagę rzeczowość i żelazna konsekwencja w ich prezentacji. Rezultaty badań przedstawione zostały w formie licznych tabel i rycin obrazujących otrzymane wyniki. Z punktu widzenia czytelnika brak tu jest jakiegokolwiek zbędnego opisu przeprowadzonych obserwacji, z drugiej jednak strony zwraca uwagę ich charakter ujęty w formie liczb, jak również jasne i przejrzyste ich rozmieszczenie. Ważnym elementem jest tu również rozbudowana statystyka analizowanego materiału jasno przedstawiona w prezentowanych wykresach i tabelach (szczególnie w części poświęconej analizie korelacji między wybranymi wynikami badań laboratoryjnych, a parametrami okulistycznymi), co pozwala czytelnikowi na błyskawiczne wyłowienie najważniejszych danych.

Omówienie wyników („Dyskusję”) Doktorantka ujęła w formie kolejnego rozdziału podzielonego na pięć podrozdziałów kolejno komentujących przyjęte założenia, dane demograficzne, badania laboratoryjne, a szczególnie szeroko badania okulistyczne, kończąc całość dyskusji podsumowaniem pracy i otrzymanych wyników.

Należy podkreślić, że komentarz dotyczący uzyskanych rezultatów, jak również polemika z innymi autorami prowadzone są bardzo systematycznie, rzeczowo i jasno ukazują znajomość tematu oraz szeroką wiedzę o zagadnieniach, którymi lek. Senterkiewicz postanowiła się zająć w swojej dysertacji. W umiejętny sposób porównuje tu otrzymane przez siebie wyniki z wynikami innych autorów, z rozwagą analizując dyskusyjne aspekty rozważanego zagadnienia. Uwagę zwraca przejrzyste uporządkowanie i przedstawienie przeanalizowanych zagadnień w postaci swego rodzaju podrozdziałów dotyczących poszczególnych elementów pracy. Co ważne, piśmiennictwo, na które powołuje się Doktorantka, dobrane jest prawidłowo i niemal w

całości pochodzi z ostatnich kilku lat, przy czym należy podkreślić, że prac porównawczych o tak szerokim charakterze jest stosunkowo niewiele, co dodatkowo podkreśla **wartość i nowatorski charakter** rozpatrywanej pracy. Autorka zdaje sobie sprawę z pewnych ograniczeń swoich badań, ale potrafi z całą odwagą wskazać szereg jej mocnych stron, co bez wątplenia świadczy o jej umiejętności krytycznej oceny danych naukowych.

Wnioski, jakie Autorka wysuwa kończąc dysertację, ujęte zostały w postaci trzech punktów, które syntetycznie i jasno podsumowują pracę oraz w pełni odpowiadają tytułowi oraz przyjętemu celowi dysertacji. Można żywić przekonanie, iż otrzymane przez Doktorantkę wyniki znajdą swoje odbicie w zastosowaniach klinicznych oraz w publikacjach innych autorów.

W całej rozprawie należy jeszcze raz podkreślić nie tylko systematyczność i logikę w prowadzeniu wywodu naukowego, jaki stanowi niniejsza praca, ale uwypuklić należy też fakt, że jest ona napisana poprawną polszczyzną, co sprawia, że pracę czyta się z prawdziwym zainteresowaniem i przyjemnością. Zaznaczyć również należy, że **rozpatrywana dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Doktorantka wykazała się szeroką wiedzą teoretyczną w rozważanej dziedzinie oraz posiada umiejętność samodzielnego przeprowadzenia niezwykle szerokiego zakresu zaplanowanych badań naukowych** w tak trudnym zagadnieniu, co dodatkowo podnosi znaczenie rozpatrywanej pracy. Osobiście uważam ją za **ważną, nowatorską i oceniam bardzo wysoko**. Pewne drobne błędy, na które można się natknąć czytając pracę, mają charakter „chochlika drukarskiego” i nie umniejszają jej wartości, stąd można uznać, iż niniejsza dysertacja mieć będzie duże znaczenie dla lekarzy-okulistów, pediatrów, gastroenterologów oraz – być może – lekarzy innych specjalności zajmujących się tym złożonym zagadnieniem.

Ponieważ **praca spełnia wszystkie wymogi rozprawy doktorskiej** określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.) w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.) – zwracam

się uprzejmie do Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Medyczne *Collegium Medicum* im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z wnioskiem o dopuszczenie lek. **Moniki Senterkiewicz** do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz wnioskuję o **wyróżnienie pracy *summa cum laude***.

Z wyrazami szacunku,

prof. dr hab.n.med. Jarosław Kocięcki